

ÜNİVERSİTELİ GENÇLERİN BAKIŞ AÇISIYLA AİLE İÇİ SORUNLAR

Family Problems From The Perspective of University Students

Eda KARGI*
Berrin AKMAN**

*Arş.Gör., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

**Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

ÖZET

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin aile içi sorunlara ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Ankara ilinde Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalında lisans öğrenimi görmekte olan 16 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma betimsel yöntemlerden içerik analizi modeli niteliksel bir çalışmadır. Araştırma sonucu elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirilmiştir.

dirildiğinde, araştırmada görüşleri incelenen gençlerin çoğunlukla aile içi sorunlar yaşadığı, yaşanan sorunları daha çok bireyler arası iletişimsizlikle ilişkilendirdikleri, sorunların daha çok bireye ilişkin özelliklerden kaynaklandığını düşündükleri, ancak düşük oranda da olsa, stres, işsizlik, yaşam koşulları ile ilişkili güçlükler, akrabalarla ve geniş aileyle yaşanan sorunlar gibi bireyin iradesi dışında gelişen etkenlere de atıfta buldukları görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Aile içi sorunlar, üniversite öğrencileri, aile içi etkileşim

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the thoughts of university students on family problems. The research was carried out among 16 undergraduate students studying in the Division of Preschool Education, Department of Primary Education, Faculty of Education at Hacettepe University. It is a qualitative research based on the content analysis model, one of the descriptive methods. In conclusion, an overall evaluation of the findings of our study in the light of the scientific information in the literature shows that most university students interviewed in this study have family problems and that they mostly associate the problems with individual characteristics; however, they mention, though in lower rates, external factors such as stress, unemployment, difficulties concerning life conditions and problems deriving from relatives or an extended family.

Key Words: Family problems, university students, family interaction

GİRİŞ

Toplumların yapılarının niteliği, kendilerini oluşturan ailelere bağlıdır. Toplumun sağlığı ailenin sağlığıyla doğrudan ilişkilidir, bu nedenledir ki Anayasamızın 41.maddesinde "Aile Türk toplumunun temelidir, devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimiyle uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" hükmü yer almıştır. Çocuğun psiko sosyal gelişiminin temelleri de ailede atılır. Diğer yandan aile dinamiğini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen pek çok etken vardır. Psikolojik, ekonomik, sosyolojik, kültürel, biyolojik, çevresel etkenler bunlardan bazılarıdır. Örneğin; ebeveyn-çocuk problemleri aile içinde strese neden olan etkenlerden biridir. İletişim ve disiplin sorunları oldukça sık karşılaşılan nedenler arasındadır. Zaman zaman kardeşler arasında da çatışmalar ve sorunlar görülmekte ve aile bu çatışmaları çözümleyememektedir. Bazen de asıl sorun eşler arasındaki ilişki sorunu olmaktadır. Aile içinde yaşanan bu tür sorunlar aile üyelerinde uyum bozukluklarının gelişmesine yol açmaktadır (Franklin, 2007: 5). Aile çoğunlukla toplumun bir örneği küçük bir prototipi olarak kabul edilir. Dolayısıyla aile toplumdur denilebilir. Bu nedenle ailenin çocuğun toplumsallaşmasındaki rolü çok önemlidir.

Aile çocuğun sağlıklı bir şekilde eğitilmesi ve gelişmesinde, korunmasında, topluma kabul edilmesinde çok kritik ve önemli bir görev üstlenmektedir. Aynı zamanda aile, yaşam döngüsünde bireyler arası etkileşimlerin yaşandığı bir dinamiktir. Sorunlarla baş etme sürecinde ailelerin önüne bazı engelleyici

faktörler çıkmaktadır. Bunlardan bazıları, zayıf iletişim; örneğin aile üyelerinin birbirleriyle konuşmaktan kaçınmaları, duygularını nasıl yansıtacaklarını bilememeleri, etkin dinlemeyi bilememeleri, çatışma çözme becerilerinin yetersizliği, sorunu tanımlayamama, sorumlulukların paylaşılmaması, duygusal desteğin sağlanmamasıdır. Bu nedenle, bir diğer açıdan aile, çok çeşitli nedenlere bağlı olarak sorunların, çatışmaların, huzursuzluk ve doyumsuzlukların yaşandığı bir ortama dönüşebilir. Goleman (1997: 6)'a göre aile, bireylerin öz-değerlerinin, ilk duygusal tepkilerin, duygu ve düşünceleri ifade etme biçimlerinin olduğu bir düzlemdir. Bu bağlamda anne-baba, çocukların duygusal gelişiminde önemli bir model olma işlevi üstlenmektedirler. Yapısal aile kuramının öncüsü Minuchin (1974: 8)'e göre aileler kendi parçalarının toplamından daha fazla özelliklere sahip sistemlerdir. Bu sistemlerin işleyişini düzenleyen belirli kurallar vardır. Sistemin sınırları vardır ve bu sınırların özellikleri sistemin işleyişini anlamak açısından önemlidir. Satir ise aileyi, üyelerin birbirini desteklediği, kişiler arası etkileşimle oluşan bir sistem olarak kabul eder. Satir'e göre aile işleyişini açıklayan temel kavram denge kavramıdır. Aile sistemi, dengesi için gerekli olan davranışları geliştirir ve sürdürür. İletişim Satir'in yaklaşımının en temel kavramlarından biridir. İletişim kişilerarası ve aile içi ilişkileri belirleyen en önemli faktördür. Kişinin ne tür ilişkiler kuracağını, ne tür yaşantılar geçireceğini, iletişiminin özellikleri belirler. Satir'e göre iletişim, aile sisteminin sağlıklı ya da sağlıklı oluşunun en temel belirleyicisidir. Ayrıca iletişimin yanı sıra aile bireylerinin benlik saygısı da üzerinde durulan bir boyuttur (Akt.Fıfı-

loğlu,1995:3). Aile sisteminin içerisinde evlilik ve anne-baba ocuk ilişkileri alt sistemleri oluşturmaktadır. Aile sisteminin yapısını ve aile içi ilişkileri inceleyen bilim adamları uzun yıllardan beri evlilik ilişkisinde ya da anne-baba-çocuklar arasındaki ilişkilerde yaşanan sorunların, çocukların ve gençlerin yaşamlarını doğrudan olumsuz bir şekilde etkilediği ve hatta çocuklarda ve gençlerde, kaygı, öfke, saldırganlık, uyum ve davranış bozuklukları, düşük akademik başarı gibi değişkenlerle ilişkili olduğu yönünde görüş birliği içindedirler (Fincham, 1998:4). Ergenler içinde buldukları gelişim evresi süresince pek çok biyopsikosozyal değişim yaşamaktadırlar. Kimlik oluşumu sürecinde özerklik arayışları nedeniyle duygusal olarak aileden uzaklaşıp akrabalarıyla yakınlaşma görünümünde olmaktadır (Austrian, 2002: 1). Ancak ilgili literatürdeki araştırma sonuçları bu dönemde sağlanan aile desteğinin ergenlerin olumlu benlik imgesi geliştirmesine anlamlı katkıları olduğunu savunmaktadır (Schonert-Reichl, Offer, ve Howard, 1995. akt. Steinberg, 2007: 11). Bazı gençler ve anne babaları arasında ciddi sorunlar olmakla birlikte, bilinen kalıp yargıların aksine gençlerin büyük çoğunluğu kendilerini ana babalarına yakın hissederler, onların değerlendirmelerine saygı duyarlar, ana babalarının kendilerini sevdiğini ve dikkate aldığını hissederler ve onlara birey olarak büyük saygı duyarlar (Steinberg, 2007: 11). Elbette sorunların yaşandığı zamanlar olmaktadır. Ancak kk çocukların ana babalarıyla sorunları olduğu ve yetişkinlerin de ana babalarıyla sorunlarının olduğu dönemler olmaktadır. Araştırma bulguları çocukluk döneminde olumlu ilişkileri olmuş ailelerin çok düşük bir

yüzdesinin ergenlikte ciddi sorunlar yaşaması beklentisini doğrular nitelikte sonuç vermiştir (Steinberg, 2007: 11).

Alan yazında aile içi sorunların bireyleri hangi gelişim evresinde daha fazla etkilediğine ilişkin kesin sonuçlar bulunmamakla birlikte genel anlamıyla çocuğun yaşamındaki gelişimsel işlevi nedeniyle, bu araştırmada niversite ğrencilerinin aile içi sorunlara ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde, gençlerin aile içi sorun olgusunu nasıl kavramsallaştırdıkları, ne tür sorunlar yaşadıkları, sorunların nedenleri ve çözümlerine ilişkin neler önerdikleri, Türk aile yapısının günümüzdeki durumu ve geleceğine ilişkin neler düşündüklerinin belirlenmesi de araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Ankara ilinde Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul ncesi Eğitim Anabilim Dalı lisans programının 4. sınıfında öğrenim görmekte olan 16 kız ğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma betimsel yöntemlerden içerik analizi modellenit niteliksel bir araştırmadır. Araştırmanın verileri görüşme yöntemi ile sağlanmıştır. Görüşmelerde aile içi sorunlara ilişkin düşüncelerin belirlenmesine yönelik olarak açık uçlu sorular içeren, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve nitel görüşmeye esneklik kazandırması açısından yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen kayıtlar her iki araştırmacı tarafından paralel olarak çözümlenerek kodlanmış ve verilere içerik analizi tekniği uygulanmıştır. Analiz birimi olarak cümle kullanil-

miştir. Kodlamalar verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılmıştır. İçerik analizi; sözel, yazılı ve diğer materyallerin, içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 12) Rosenthal ve Rosnow (1990: 10)'a göre içerik analizi temelde, metne dayalı semboller, kelimeleri, cümle, düşünce yada ilgilenilen bilgi kategorisi ne ise bunları saymayı içerir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma sonucunda kodlanan verilere uygulanan içerik analizi sonucunda, gençlerin, araştırmacılarla gerçekleştirdikleri görüşmeler sırasında kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar kategorileştirilmiştir. Gençlerin görüşlerini içeren kategoriler ve yanıtların yüzdeleri aşağıda yorumlanarak açıklanmaktadır.

Görüşmeler sırasında öncelikle gençlerin aile içi sorun olgusunu nasıl algıladıkları ve kavramsallaştırdıkları, bir başka deyişle nasıl tanımladıkları incelenmiş ve verdikleri yanıtlara dayalı olarak iki farklı kategori belirlenmiştir. Gençler aile içi sorunu % 85 oranında iletişim çatışmaları ve % 15 oranında da fiziksel-duygusal şiddet olarak tanımlamaktadırlar. İletişim çatışmaları kategorisinde; çatışma, anlaşmazlık, fikir uyuşmazlığı gibi yanıtlar yer alırken, fiziksel-duygusal şiddet kategorisinde ise psikolojik ve fiziksel şiddet, duygusal aşağılama, şiddet, hakaret gibi yanıtlar yer almıştır. Ayrıca görüşmeler sırasında öncelikle aile içi etkileşimin niteliğinin artmasının şiddeti önleyebileceğine ilişkin çıkarımlarda bulunmuşlardır.

Tablo 1. Gençlerin aile içi sorun olgusu nu kavramsallaştırma düzeyleri

Kategoriler	%
İletişim çatışmaları	85
Fiziksel duygusal şiddet	15
Toplam	100

Görüşmelerde ikinci olarak, aile içinde ne tür sorunlar yaşandığı sorulmuş, gençlerin bu soruya verdikleri yanıtlar da 5 farklı düzeyde kategorileştirilmiştir. Bu kapsamda, gençler, % 37.5 oranında evlilik ilişkisi ile ilgili sorunlar, % 31.25 oranında maddi sorunlar, % 12.5 oranında çocuk-ebeveyn ilişkisine dayalı sorunlar % 12 oranında stres ve % 6.25 oranında da geniş aile sorunları bildirmişlerdir.

Tablo 2. Gençler ailelerinde yaşadıkları sorunların türleri

Kategoriler	%
Evlilik ilişkisi ile ilgili	38
Ekonomik	32
Çocuklarla ilişkiler	12
Stres	12
Geniş aile sorunları	6

Araştırmanın diğer bulgusu, gençlerin sorunların nedenlerine ilişkin düşüncelerini kapsamaktadır. Sonuçlara bakıldığında, gençler aile içi sorunların % 60 oranında bireylerden kaynaklandığını ve % 40 oranında da aile bireylerinin dışındaki etkenlerden kaynaklandığını düşünmektedirler. Gençler, bireysel

nedenler olarak, iletişimsizlik, kişilik sorunları, hoşgörüsüzlük, saygısızlık, alkol kullanımı gibi nedenleri sıralarken, bireyin dışındaki etkenlere ise, işsizlik, geniş aile ile yaşanan sorunlar, küçük yerde yaşamak gibi nedenleri sıralamışlardır.

Tablo 3. Sorunlara neden olan etkenler

Kategoriler	%
Bireyin kendisinden kaynaklanan etkenler	60
Bireylerin dışındaki etkenler	40

Tablo 4. Sorunların çözümüne ilişkin öneriler

Kategoriler	%
İletişimin niteliğinin geliştirilmesi	79.16
Ekonomik koşulların düzelmesi	12.5
Sorunların çözümsüz olduğuna inanma	8.33
Boşanma	4.16

Yaşanan sorunların olası çözüm yollarına ilişkin önerileri incelendiğinde, gençlerin yanıtları % 79.16 oranında, iletişimin niteliğinin ve bireysel becerilerin geliştirilmesi, % 12.5 oranında, sosyal refah düzeyinin artırılması kategorilerinde toplanırken, verdikleri yanıtların % 8.33 oranında sorunların çözümlenebileceğine ilişkin inançlarının olmaması ve % 4.16 oranında ise sorunların ayrılıkla (boşanma) çözümlenebileceğine inanma kategorilerinde yer aldığı saptanmıştır.

Tablo 5. Türk Aile Yapısının Durumuna ve Geleceğine İlişkin Düşünceler

Kategoriler	%
Olumsuz ifadeler	70
Olumlu ve nötr ifadeler	30

Son olarak katılımcılardan Türk aile yapısının günümüzdeki durumunu değerlendirmeleri ve geleceğe ilişkin görüşleri sorulmuştur. Gençlerin bu kapsamdaki görüşleri ise 3 farklı düzeyde kategorileştirilmiştir. Bu kategoriler arasındaki yanıtların % 70 oranında olumsuz değerlendirmeler içerdiği, % 30 oranında olumlu değerlendirmeler ve tarafsız değerlendirmeler içerdiği saptanmıştır. Olumlu değerlendirmelere, geleneksel yapının ve değerler sisteminin korunduğu, aile içi sorunların gelecekte eğitim düzeyinin artmasıyla düzelebileceği gibi ifadeleri, olumsuz değerlendirmelere, aile yapısı bozuldu, boşanmalar arttı, evlilik kurumu önemini kaybetti, bireyler önce kendi egolarını düşünüyorlar, bencilleşme var gibi ifadeleri, tarafsız değerlendirmeler ise, aileler birbirine bağlı ancak hoşgörü eksik, aile kavramı önemseniyor ancak hoşgörüsüzlük arttı gibi ifadeleri içermektedir.

Aile içi ilişkiler ve aile içi sorunlar ile ilgili literatür incelendiğinde, özellikle son yıllarda araştırmacıların da bu araştırmada elde edilen sonuçlar ile benzer sonuçlar elde ettikleri görülmektedir. Turner ve Copiec (2006: 13)'in 649 üniversite öğrencisi ile yürüttükleri, aile içinde bireyler arası çatışmaların gençlerin ruh sağlığı ile ilişkisini inceledikleri araştırmada, aile içi sorunların anlamlı

bir şekilde gençlerdeki depresyon, alkol kullanımı, bağımlı kişilik özellikleri gibi sorunların yordayıcısı olduğu, hatta gençlerin benlik saygısını azalttığı ve romantik ilişkilerini de olumsuz etkilediği yönünde sonuçlar elde etmişlerdir. Eşler arasındaki çatışmanın üniversite öğrencilerinin bazı psikolojik değişkenleriyle olan ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda araştırmanın birinde ise 18-22 yaşlarındaki gençlerin ebeveynleri arasındaki algıladıkları çatışma arttıkça evliliğe karşı olumsuz tutumlarının arttığı bulunmuştur (Jennings ve ark. 1992, akt. Yılmaz, 2001: 16). Bu bulguya paralel bir başka bulgu, üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveynler arası çatışma arttıkça romantik ilişkilerdeki yakınlığın azaldığını göstermiştir (Ensign, Scherman ve Clark, 1998, akt. Yılmaz, 2001: 16). Ekşi (2003: 2), dünyanın 5 kıtasında gençlerin sorunları ile ilgili araştırmaları derlediği çalışmasında son yıllarda dünyada çok sayıda gençte depresif eğilimlerin oluştuğunun vurgulandığını belirtmekte ve uzmanların ilgisini aile içi çatışmalara ve boşanmalara çekmektedir. Gilman ve arkadaşları (akt. Ekşi, 2003: 2). Boşanmış 1104 annenin çocuklarını uzun süreli izlemiş, anne babalarının boşanması ile, bu çocukların sonraki yıllarda depresyon geçirmeleri arasında ilişki bulmuşlardır. Anneleri yeniden evlenmiş olsa da evlenmese de anne baba boşanması çocukların depresyonu için bir risk oluşturmuş, düşük sosyoekonomik düzey depresyon riskini arttırmıştır. Eşler arasındaki çatışmaya ilişkin 68 çalışmanın incelendiği bir meta-analiz çalışmasında da, eşler arasındaki çatışmanın gençlerin çeşitli alanlardaki faaliyetlerindeki azalmayla ilişkili olduğu görülmüştür (Buehler ve ark., 1997,

Akt. Yılmaz, 2001: 16). Özellikle eşler arasındaki çatışmanın çeşitli davranış problemleriyle, çatışmalı ebeveyn-çocuk ilişkisiyle, kardeşleriyle olan anlaşmazlıklarla, kişilerarası ilişkilerde başarısızlıkla, okuldaki düşük sosyal yeterlik ve akademik yeterlikle ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu çalışmanın bulguları, ebeveyni ile olumlu ilişki içinde olan ve anne-babası uyumlu evliliğe sahip çocukların kendilerine ilişkin algılarının da daha olumlu olabileceğini göstermiştir (Yılmaz, 2001: 16).

Tartışmasız görüş birliğine varılan noktadır: Çocuk ve gencin güvenebileceği yetişkinle sıcak ilişki kurabilmesi çok önemlidir; eğer ailenin güçlü desteğini alabilmişse, karşılaştığı zorluklara ve strese dayanma gücü daha büyük olur. Oysa son yıllarda aileler parçalanmış, boşanmalar ve evlilik dışı doğum oranları artmıştır. Hatta çekirdek aile yapısı bile değişime uğramış, tek ebeveynli aileler oluşmuştur.

Roxburg (2006: 10) da yaptığı araştırmada, evli ve çocuk sahibi anne-babalarla görüşmeler yapmıştır. Araştırma sonucunda kadınların, erkeklere oranla, aile bireylerinin daha fazla nitelikli zaman geçirmeleri konusunda daha istekli oldukları ve çaba gösterdikleri, ancak ev işleri, çocukların bakımına ayrılan zaman, ev dışında gerçekleştirilen işler gibi nedenlerden ötürü çocuklarına yeterince zaman ayıramadıkları belirlenmiştir. İlgili literatürdeki pek çok araştırmada gençlerin ailelerinin kendilerine yeterince zaman ayıramadığından şikayet ettiğini, ana babaların da çocukları ile daha fazla zaman geçirmeye gereksinim duyduğunu ancak gerekli zamanı yaratamadıklarından şikayet ettikleri yönünde bulgular elde edilmiştir.

Yılmaz (1998: 17), tek ebeveynli ve iki ebeveynli ailelerden gelen üniversite öğrencilerinin kendilik imgelerini araştırdığı çalışmasında, duygu düzeyi ve aile ilişkileri boyutlarında tek ebeveynli ailelerden gelen gençlerin diğer akranlarına oranla daha düşük puanlar aldıklarını belirlemiştir. Araştırmada incelenen değişkenlerin cinsiyete göre de farklılaştığı saptanmıştır. Gençlerin benlik etkililiği, arkadaşlık ilişkilerinden sağladıkları doyum ve aile içi çatışmaların incelendiği bir başka araştırmada (Guthrie ve ark., 2006: 7) aile içi çatışmaların gençlerin benlik etkililiğini (self-efficacy) olumsuz etkilediği ve akran ilişkilerinden sağlayacakları doyum da azalttığı yönünde bulgular elde etmişlerdir. Ayrıca, (Videon, 2005: 15) da, aile içinde anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisinin niteliğinin çocukların ve ergenlerin psikolojik iyilik halini doğrudan etkilediğine ilişkin bulgular elde etmiştir. Ancak araştırma sonucunda elde edilen bulgularda ergenlik çağındaki gençlerin babalarıyla olan ilişkilerinin anneleriyle olan ilişkilerine oranla daha süresiz (kesintili) ve istikrarsız olduğu belirtilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, ilgili literatürdeki bilimsel bilginin ışığında, araştırma sonucu elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmada görüşleri incelenen gençlerin çoğunlukla aile içi sorunlar yaşadığı, yaşanan sorunları daha çok bireyler arası iletişimsizlikle ilişkilendirdikleri, sorunların daha çok bireye ilişkin özelliklerden kaynaklandığını düşündükleri, ancak düşük oranda da olsa, stres, işsizlik, yaşam koşulları ile ilişkili güçlükler, akrabalarla ve geniş

aileyle yaşanan sorunlar gibi bireylerin iradesi dışında gelişen etkenlere de atıfta buldukları görülmektedir.

Gençlerin sorunların çözümüne ilişkin olarak olumlu bakış açısına sahip oldukları, ancak Türk aile yapısının günümüzdeki durumu ve geleceğine ilişkin değerlendirmelerinde daha karamsar oldukları dikkati çekmektedir. Gençlerin; eğitime, değerlerin korunmasına, kaliteli iletişim ortamının bireylerin becerilerini geliştirmeleriyle sağlanabileceğine vurguda bulunmaları da ilgi çekici sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgulardan hareketle, toplumun temelini oluşturan ve toplumların sağlığını doğrudan etkileyici bir işleve sahip olan aile yapısının güçlendirilmesi konusunda müdahale ve destek sistemlerinin oluşturulması ve okul öncesi yıllardan üniversite eğitimine uzanan yelpazede hatta yaşam boyu öğrenme sürecinde aile içi ilişkilerin niteliğinin artırılmasına ilişkin farkındalık ve bilinç yaratacak eğitimin istendik düzeyde sağlanması gerekmektedir. Toplumda her düzeydeki hak ve sorumluluklarının bilincinde olan insanlara sahip olmak için yapılacak en önemli iş, insana yatırım, yani eğitimidir. Uluğtekin, Cılga ve İl (2002: 14)'e göre de eğitimin ilk ve temel kaynağı bireyin içinde yaşadığı ailesidir. Yaşam döngüsü içinde katılım, dayanışma, hak ve sorumluluk gibi kavramların ilk "denendiği" grup olan aile, bireyin toplumsallaşmasında çok önemli bir kurumdur. Ailenin demokratikleşme düzeyi gerek aile içi ilişkileri, gerekse ailenin toplumdaki diğer kişi, grup ve kurumlarla olan ilişkilerinin niteliğini belirler. Aile içi etkileşimin niteliğinin artırılmasına yönelik psikoeğitim-

sel müdahale sistemlerine gereksinim olduğu gibi, ailelerin demokratikleşme düzeyinin arttırılmasına yönelik projelerinde geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gereklidir. Ayrıca gelecekteki araştırmalarda yalnızca algılanan değil, deneyimlenen aile ilişkileri de bağlamsal ya da geriye dönük olarak incelenebilir.

Unutulmamalıdır ki, her çocuk birbirine zıt gibi görünen iki temel ruhsal gereksinimle doğar ve büyür. Bunlardan biri ayrılma-bireyselleşme ya da özerklik, diğeri ise ait olma-ait hissetme gereksinimidir. Bu en temel gereksinimlerin öncelikli olarak desteklenmesi gereken bağlam ise kuşkusuz aile ortamıdır. Aile içi etkileşim ortamının niteliğinin güçlendirilmesi çocukların ve gençlerin en temel gelişimsel gereksinimlerinin desteklenmesi için olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

KAYNAKÇA

Austrian, S. (2002) *Developmental Theories Through The Life Cycle*, Columbia University Press, New York.

Ekşi, A. (2003) "Gözden Geçirme: Beş Kitada Genç Sorunları", *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10 (2) 78-88.

Fıfıloğlu, H. (1995) "Aile İçi Algı-İletişim", Aile ve evlilik terapileri ders notları, Ankara.

Fincham, F. (1998) "Child development and marital conflict", *Child Development*, 69 (4), 543-574.

Franklin, D. J. (2007) Family Problems. www.psychologyinfo.com/problems/family 20.12.2007

Goleman, D. (1997) *Emotional Intelligence*, Bantam Boks, NY, USA.

Guthrie, M.L., Brant, C.R., Green, L.B. (2006) "The Role Of Parent Conflict and Self-efficacy in Friendship Satisfaction". www.eric.ed.gov. 12.03.2006

Minuchin, S. (1974) *Families and Family Therapy*, Tavistock Publications, New York.

Richardson, T.E.J. (1996) *Handbook of Qualitative Research Methods*, Blackwell, UK.

Rosenthal, R ve Rosnow, R (1990) *Essentials of Behavioral Research: Methods and Data Analysis*. Mc Graw Hill Inc., New York.

Roxburgh, S. (2006) "I Wish We Had More Time to Spend Together". *Journal of Family Issues*, 27 (4), 529-553.

Steinberg, L. (2007) *Ergenlik*, Çok, F. (Ed), İmge Kitabevi, Ankara.

Tavşancıl E. ve Aslan A.E. (2001) *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Turner, A.H., Kopiec, K. (2006) "Exposure to Interparental Conflict and Psychological Disorder Among Young Adults", *Journal of Family Issues*, 27 (2), 131-158.

Uluğtekin, S., Cılgı, İ., İl, S. (2002) "Çoğulcu Demokratik Toplum İçin Aile Eğitimi Projesi". *Aile ve Toplum Dergisi*, 2 (5), 27-31.

Videon, M.T. (2005) "Parent-child Relations and Children's Psychological Well-being. Do Dads Matter?" *Journal of Family Issues*, 26 (1), 55-78.

Yılmaz, A. (2001) "Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar". *Aile ve Toplum Dergisi*, 1 (4), 48-57.

Yılmaz, A. (1998) "Tek Ebeveynli ve İki Ebeveynli Ailelerden Gelen Üniversite Öğrencilerinin Kendilik İmgesi", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5 (3), 142-150.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2000) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.